

PAROHIA SFÂNTUL SPIRIDON DIN COMĂNEȘTI ÎN PRIMII ANI AI REGIMULUI COMUNIST

Elena Mihaela PRISACARIU¹

myhamail1974@yahoo.com

ABSTRACT: Saint Spiridon parish in Comanesti dates from 1815, one of the most important spiritual institutions of Trotuș Valley area. For 50 years of the twentieth century, archival documents reflects increasingly more changes specific for political and economic establishment and strengthening of the communist regime. On besides there are present concerns about the management of the affairs of the parish, community involvement and religious aspects specific Orthodox parishes. From the documents can be seen transformations of political, economic, cultural and spiritual, changes inherent in the transition to a new stage in the evolution of Romania.

KEYWORDS: communism, political regime, Trotus Valley, economic changes.

Parohia Sfântul Spiridon din Comănești datează din anul 1815, fiind una dintre cele mai importante instituții spirituale din zona Văii Trotușului. Începând cu prima jumătate a secolului al XIX-lea această parohie ocupă un loc important în istoria Comăneștiului, dar și a ținutului și apoi a județului Bacău. Situația continuă și în secolul XX, informațiile din arhiva bisericii oferindu-ne o imagine de ansamblu despre slujitori, enoriași și modul în care aceștia se adaptează la un nou regim, cel comunist.

Pentru anii 50 ai secolului XX, documentele de arhivă reflectă din ce în ce mai mult schimbările politice și economice specifice instaurării și consolidării regimului comunist. Pe lângă acestea sunt prezente preocupări legate de gestionarea treburilor parohiei, implicarea în viața comunității și aspectele religioase specifice parohiilor ortodoxe.

Un document din anul 1950, *Pastorală lui Teofil*, Episcop al Romanului cu prilejul sărbătorii învierii Domnului, prezintă aceste aspecte ale societății românești. Iată ce se precizează în document „este un lucru văzut de

¹ Profesor de istorie, Colegiul Tehnic „Dimitrie Ghika” Comănești, județul Bacău.

toată lumea că patria noastră scumpă merge cu pași uriași spre progres. Pretutindeni se muncește, se construiește o lume nouă din care să dispară mizeria și sărăcia în care s-au zbatut și suferit generații de-a rândul. După cum se știe anul 1949 a fost anul primului plan de stat în țara noastră, a fost anul în care patria noastră liberă a pășit spre noi și mărețe înfăptuiri. Puterea de creație și sânguința poporului nostru muncitor a făcut ca planul de stat pe 1949 să fie îndeplinit și depășit. Acum, iubiii mei, sarcina de seamă care apasă pe umerii tuturor este străduința și lupta pentru realizarea planului de stat pe 1950. Este bine să muncim cu toții ca prin îndeplinirea acestui plan noi mergem spre drumul lichidării înapoierii economice și culturale. Realizarea și depășirea acestui plan cere de la fiecare din noi muncă și de aceea vă îndemn cu toată dragostea părintească să fiți cât mai sânguincioși și să dovediți în orice lucrare pe care o faceți că sunteți cu adevărat buni cetățeni ai patriei.(...). Vă îndemn să lucrați pământul făcând muncile și însămânțările la timp și în mod conștiincios, să folosiți mijloace mecanizate și sămânța selecționată pentru a asigura o recoltă sporită”².

Schimbările politice se reflectă și în conținutul următorului document redactat de preotul paroh, în 9 mai 1950. Astfel acesta anunță că „a depus la Protoieria Raionului Moinești cărțile și revistele epurate din biblioteca parohială a Parohiei Comănești și din biblioteca personală”³ așa cum primise instrucțiuni. Același preot paroh realizează un borderou care cuprinde cărțile predate la Protoierie „*Biserici și ctitorii, Conferințe pastorale, Cuvântări populare, Călăuza creștinului, Poporul român și folclorul religios, Despre Sf. Tradiție, Carteapădurilor, Bacăul de altădată*”⁴. La acestea se adugă numere din perioada interbelică ale revistei „*Biserica Ortodoxă*”⁵ și „*Cronica Romanului*”⁶. Alte două documente din anul 1950 aduc în prim plan aspecte economice și politice, respectiv implicarea preoților în activitățile agricole și proclamarea unei săptămâni pentru lupta pentru pace. Un document al Episcopiei Romanului din 12 aprilie 1950 arată că „preoții au îndatorirea de a sprijini cu toată însuflețirea campania însămânțărilor de primăvară. Este o sarcină de cinste și o sfântă datorie a întregii preoțimi ca neîncetat să îndemne pe credincioși de a lucra ogoarele la vreme, după îndrumările

2 Arhiva Parohiei Sfântul Spiridon din Comănești, *Dosar nr. 21/1950*, f. 20.

3 *Idem*, f. 21.

4 *Idem*, f. 22.

5 *Idem*, f. 24.

6 *Idem*, f. 25.

date de la organele de stat.(...). În acest fel se poate contribui la întărirea frontului păcii și la ridicarea nivelului cultural al celor ce muncesc de la orașe și sate, prin uzine și ogoare”⁷. Documentul din noiembrie 1950 trimis de Protoieria Muntele preciza că „timpul de la 13–19 noiembrie a.c. este declarată săptămâna luptei pentru pace. Se va colecta Fondul mondial al păcii, listele și sumele colectate le veți preda protoieriei până cel târziu la 15 XI 1950”⁸.

Documentele păstrate ilustrează și aspectele economice de la nivelul parohiei, existând tranzacții între reprezentantul parohiei și diverse instituții ecleziastice sau civile. Astfel, un document din 15 aprilie 1950 arată „depuneri la trezorerie de 122.796 lei provenind din vânzarea lumânărilor–4450 lei”⁹. Alte sume de bani sunt trimise Episcopiei pe parcursul anului 1950, respectiv „11 sept. 1950 primirea prin domnul N. Iamandi a sumei de 12500 lei”¹⁰ și „primirea prin mandat poștal, în 19 iunie 1950, a sumei 600 lei”¹¹.

Sunt prezente și date referitoare la cheltuielile parohiei respectiv, „250 lei către Ocolul Silvic Comănești, pentru una căruță de lemne de foc”¹², „Întreprinderii de stat carboniferă pentru curentul electric consumat în biserică în cursul lunii ianuarie 1950–270 lei”¹³, „SSC Alimentara 72 lei pentru furnituri de cancelarie”¹⁴, „Coperativei Comănești 309 lei pentru 3 kg.de cuie de gard”¹⁵, „Magazinului de stat 580 lei pentru 5 becuri electrice pentru biserică”¹⁶, dar și către Casieria generală a Patriarhiei „2640 lei pentru asigurarea bisericii pe anul 1950”¹⁷ și către Institutul Biblic de Misiune al bisericii ortodoxe române „1000 lei, prima rată a abonamentului la revista Patriarhiei Române”¹⁸.

Un document al parohiei din iunie 1950 redactat de preotul paroh realizează un tablou al parohiei la momentul respectiv. Aflăm astfel că „numărul

7 *Idem*, f. 1.

8 *Idem*, f. 70.

9 Arhiva Parohiei Sfântul Spiridon din Comănești, *Dosar nr. 24/1950*, f. 2.

10 *Idem*, f. 17.

11 *Idem*, f. 16.

12 *Idem*, f. 9

13 *Idem*, f. 7.

14 *Idem*, f. 17.

15 *Idem*, f.21.

16 *Idem*, f. 56.

17 *Idem*, f. 27.

18 *Idem*, f. 33.

credincioșilor este 1676 suflete, numărul capilor de familie 454, lăcașuri de cult – unul biserica parohială, fără casă parohială, situația materială a bisericii – nu are alt soi de avere decât sesia parohială din o, 676 ha, teren arabil 6716 ha teren fânaț, 45443 ha teren neproductiv”¹⁹. Documentul oferă date și despre personalul clerical, „a. Parohul Simion S. Lunganu, n. 14 oct. 1904, originea socială – părinți țărani săraci, licențiat în teologie, soția Elena casnică, 2 copii, a funcționat ca preot în parohia Bucșești de la 1 oct. 1928 și până la 1 martie 1930. De la 1 martie 1930 la Comănești.

b. cântărețul Ștefan I. Capătă n. 22 VI 1909, Comănești, școala de cântăreți Roman, căsătorit. De la 15 mai 1947 și până în prezent afuncționat la Comănești în calitate de cântăreț. De la 1941 a fost în războiu și prizonier până în 1947”²⁰.

Aspecte noi din activitatea preotului paroh aflăm din documentele care fac referire la cercurile parohiale și întâlnirile preoților din zonă. Astfel, conferințele protoierești trebuiau organizate conform notei protopopiatului „o dată pe lună sau de 2 ori pe lună”²¹, iar preotul paroh Lunganu solicită lămuriri deoarece „s-a produs confuzie între preoții și pentru ca nimenea să nu cadă în vina de a lipsi de la sedințe invocând această nepotrivire de date. La conferința protopopească din 19 ianuarie ac. care a avut loc la parohia Comănești, majoritatea preoților și-a exprimat dorința ca aceste conferințe să se țină și în alte parohii, măcar în acele care sunt mai în apropiere de sediul plășiei cum ar fi Moinești, Dărmănești, Lăloaia”²². Preotul paroh este informat în octombrie 1950 că „odată cu numirea lui Vasile Gherasim în calitate de protoiereu a fost numit și președinte al conferinței protopopești lunare din acel protopopiat”²³. Această numire justifică prezența unor documente referitoare la desfășurarea acestor conferințe, unele datate anterior numirii preotului paroh în această funcție.

În luna mai 1950 se primesc de la reprezentanții Protoieriei Muntele Comănești datele conferințelor „ce se vor ține la următoarele date până la finele a.c. 25 mai, 27 iunie, 24 august, 26 septembrie, 27 nov., 28 dec.”²⁴. Pe baza datelor primite se redactează programul de activitate a Cercului

19 Arhiva Parohiei Sfântul Spiridon din Comănești, *Dosar nr. 18/1950*, f. 4.

20 *Ibidem*.

21 Arhiva Parohiei Sfântul Spiridon din Comănești, *Dosar nr. 22/1950*, f. 1

22 *Ibidem*.

23 *Idem*, f. 4.

24 *Ibidem*.

Pastoral Comănești, în 15 mai 1950, precizându-se că „nu se admite nici o absență de la ședințele cercului. Fiecare preot își va aranja în așa fel serviciile în popor ca în ziua când cercul are ședință să fie liber pentru a putea lua parte. Atât predica cât și conferința intimă vor fi tratate cu toată atenția, bine studiate și scrise în întregime pe caiet, care prin cerc se înaintează Sfintei Episcopii. Preotul care nu prezintă predica sau conferința intimă scrisă, atunci când este la rând, se consideră absent”²⁵. Un alt document aduce detalii despre activitatea Cercului Pastoral Comănești, respectiv „ședințele se vor desfășura astfel – Șupan 29 iunie, Leorda, 20 iulie, Plopu 29 august, Dărmănești 24 sept., Boiștea 15 oct., Lapoș 8 nov., Comănești 12 dec. Preoții – C. Bodea, A. Ardeleanu, I. Siminescu, I. Lascăr, A. Hagiu, M. Pușcalău. Temele predicilor-*Pavel apostolul neamurilor, Ilie prooroc al VT, Avuția capiedică spre împărații, Apostolii pescari de oameni, Despre soborul din Niceea, Sf. Spiridonapărător al ortodoxiei*”²⁶.

Într-un ordin al Episcopiei Romanului din 7 februarie 1950 preotul paroh este „informat cu privire la dispozițiunile art. 123, 124 și 125 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea BOR*, toți preoții vor trebui să urmeze cursurile de îndrumare misionară de grad universitar la unul din Institutele Teologice din țară. (...) Facem din nou apel la C. Voastră să contribuie fiecare preot slujitor de la aceea parohie cu suma de 1000 lei din veniturile ce se vor realiza în sâmbăta Sf. Teodor și prima duminică din postul mare”²⁷. Un alt document din 1 aprilie 1950 anunța că la „17 aprilie ac. încep cursurile pentru preoții din seria a6-a care se va ține la Institutul Universitar Teologic din București. (...). Preoții trebuie să contribuie cu 100 lei din veniturile ce se vor realiza în sărbătorile Sf. Învieri a Domnului”²⁸.

În vederea primirii cartelelor existente după război, preotul paroh alcătuiește în 1950 un tabel din care aflăm și date despre personalul clerical al parohiei Comănești și familiile acestora – „Lunganu Simion, Elena, soție, Ligia, Mioara-copii, Pandelaș Petre-pensionar, Ardeleanu Alexandru-preot paroh, Nestor Ioan, pensionar, Pădureanu Aurel-cântăreț”²⁹.

Tot în 1950 printr-un ordin al Episcopiei Romanului preotului paroh „i se face cunoscut că ați fost numit membru al consistoriului disciplinar

25 *Idem*, f. 5.

26 *Idem*, f. 7.

27 *Idem*, f. 2.

28 *Idem*, f.3.

29 Arhiva Parohiei Sfântul Spiridon din Comănești, *Dosar nr. 24/1950*, f. 14.

Protopesec al județului Bacău. (...) În judecarea proceselor veți proceda cu toată obiectivitatea respectând întru totul dispozițiunile legale în așa fel ca totdeauna să trimfe dreptatea³⁰. Din documentele anului 1950 secțiunea *Inspecții* aflăm alte date despre parohia Sf. Spiridon, precum personalul existent la acel moment. Astfel în urma unei inspecții din 12 august 1950 realizată de Nicolae Iamandi, aflăm că „încasările parohiei se justifică prin registrele de încasări(...). Veniturile provin din – arendă, fondul de 10 lei, pangar și venituri întâmplătoare³¹.”

Documentele din anul 1951 aduc date suplimentare despre proprietățile de care dispunea Parohia Sf. Spiridon la momentul dat. Din comisia de inventariere făceau parte „Ștefan Capătă-cântăreț, Gh. Amoisoaie-consilier și Ion Chiriac³²”. Din procesul verbal redactat de această comisie aflăm următoarele date „terenuri deținute de parohie-Comănești, la Podine (...) în valoare de 12 214 lei, 6786 mp³³”. La acestea se adaugă „fânețe și islazuri – Comănești, la Șupan la Lumina, la Dărieni, la Podine, 94126 m², valoare 152 496 lei și terenuri clădite la biserică, clădiri, 165 862 lei valoare³⁴”. Biblioteca parohiei conținea cărți „de la *Biblia*, ediția Sf. Sinod, la *scrierile Sf. Părinți apostolici*, *Comentarii la Psaltire*, *Chemări la Domnul*, *Episcopia Romanului în sec. 15*, *Calendar*, *Calea către Hristos*, *Mic dicționar al Vechiului Testament*, *Îndrumător liturgic*. Totalul volumelor era de 316 în valoare de 15 600 lei³⁵. Dintre cărțile de cult sunt amintite „*Apostol în litere chirilice*, *Liturghier litere chirilice*, *Psaltire litere noi*, legată, *Ceaslov mic litere noi*, *Apostol litere noi legate*³⁶. În ceea ce privește numărul și valoarea icoanelor deținute de parohie, erau amintite următoarele „22 de icoane în valoare de 89 600 lei-Icoana Maicii Domnului de argint mare, Icoana Maicii Domnului de argint mică, Icoana Domnului Isus Hristos de argint, Icoana Sf. Spiridon de argint mică, Icoana Maicii Domnului cu strană, Icoana Praznicară Buna Vestire³⁷”. Parohia dispunea și de 16 sfeșnice, în valoare de 30 000 lei „sfeșnic cu trei brațe de metal, sfeșnic împărătesc de alamă, sfeșnic de

30 Arhiva Parohiei Sfântul Spiridon din Comănești, *Dosar nr. 12/1950*, f. 2.

31 Arhiva Parohiei Sfântul Spiridon din Comănești, *Dosar nr. 25/1950*, f. 19.

32 Arhiva Parohiei Sfântul Spiridon din Comănești, *Dosar nr. 29/1951*, f. 24

33 *Idem*, f. 25.

34 *Ibidem*.

35 *Idem*, f. 45.

36 *Idem*, f. 48.

37 *Idem*, f. 69.

lemn mare”³⁸. La aceste se adaugă și un potir de metal aurit în valoare de 5000 lei și un policandru cu cristal cu valoare de 40000 lei.

Activitatea preotului paroh din anul 1951 reiese și din documentele referitoare la conferințele protopopești. Astfel, într-un ordin al Protoieriei Raionului Moinești din 12 februarie se arăta că conferința protopopească va avea loc „la Moinești în data de marți, 27 feb.1951. Subiectele sunt următoarele – Cuvânt de învățătură despre vremea triodului, examenele preoților, Sfintele taine”³⁹. Cu ocazia desfășurării conferinței de lucru din mai, preotului paroh i se aduce la cunoștință că trebuie „să aducă registrul inventar, jurnal, inventarierea pe clase și subclase, registrul de marcare”⁴⁰.

Tot de la Protopopiatul Moinești aflăm despre deschiderea „de cont la Banca de Stat, pentru virarea unor sume în contul Protopopiatului, în august 1951”⁴¹. Cu ocazia desfășurării conferinței din decembrie 1951, preotului paroh i se aduce aminte de „restanțele de plată fond protopopesec 1000 lei, reviste de la patriarhie 100 lei, formulare de buget pe 1951–1000 lei. În ziua conferinței veți depune raportul de activitate pe trim.4 precum și un plan de lucru pe trim.1–1952 privind latura administrativ-bisericească, cultural-socială și economico-gospodărească”⁴².

Date despre activitatea preotului paroh aflăm dintr-un document al Protoieriei Raionului Moinești din 16 aprilie 1951 în care era preluat apelul „Prea Fericitului Iustinian pentru un pact al păcii ce urmează să fie citită în biserică în Duminica Floriilor-BOR credincioasă atitudinii ei limpezi, de hotărâtă împotriva față de ațâțătorii la un nou război își dă adeziunea ei pe lângă apelul conciliului mondial al păcii, referitor la încheirea unui pact al păcii între cele cinci puteri Statele Unite ale Americii, Uniunea Sovietică, Republica Populară Chineză, Marea Britanie și Franța”⁴³.

Aspectele particulare prezentate completează imaginea generală, deja cunoscută, referitoare la instaurarea și consolidarea comunismului. Se pot observa transformările de ordin politic, economic, cultural și spiritual, schimbări inerente trecerii la o noua etapă în evoluția României.

38 *Idem*, f. 92.

39 Arhiva Parohiei Sfântul Spiridon din Comănești, *Dosar nr. 30/1951*, f. 2.

40 *Idem*, f. 5.

41 *Idem*, f. 6.

42 *Idem*, f. 7.

43 Arhiva Parohiei Sf. Spiridon Comănești, *Dosar nr. 28/1951*, f. 3

Bibliografie:

- [1] Arhiva Parohiei „Sfântul Spiridon” din Comănești, *Dosar nr. 12, 18, 21, 22, 24, 25, 29, 30/1950.*
- [2] Arhiva Parohiei „Sfântul Spiridon” din Comănești, *Dosar nr. 28/1951.*